

Kedves Böhm,

köszönettel vettem leveleidet, kedves születésnapj gratulációdát és főképpen meleg megemlékezésedet a hazahívásomról.¹

A hazahívás, eltekintve attól, hogy személyesen nagyon jólesett nekem, egy nagy történelmi gesztus, mert hosszú idő múltán ez az első alkalom, hogy a magyarság nyíltan kiállt mellettem. Én ezt egy határozott demonstrációnak tekintem, mert szakítást jelent az ostoba Károlyi-ellenes propagandával, és elismeri, hogy az októbristáknak mindenben, igazán mindenben igazuk volt. Ez nem csupán egy személyes elégtétel, de elégtételt ad mindazoknak, akik velem együtt és rajtam keresztül 25 éven át ócsárolva lettek. Az októbristákat nemcsak árulóknak, de rossz politikusoknak nevezték azok, akikről igazán bebizonyosodott mindkettő. Még saját szempontjukból nézve is legostobább és legügyetlenebb politikát követtek, amelynek elsősorban a magyar nép fizeti meg az árát.

Hazahívásomon kívül is jött biztató hír Magyarországról. Mindenekelőtt a földreformtervezetre gondolok. Egyelőre Magyarországra csak egy kulcslyukon keresztül nézünk, és így a látókör nagyon szűk, de azért néhány pozitívum már felismerhető. Ezek közül a legfontosabb az, hogy az új Magyarország végleg és visszavonhatatlanul likvidálni akarja a földbirtokrendszert. A nagybirtokosoknak egyetlen holdat sem hagy meg (az ellenszolgáltatásokról nincs pontos adatunk, de valószínűnek kell látnunk, hogy egy nagyon magas vagyondót fog kivetni azokra is). Politikailag ez mindennél fontosabb, mert egy csapásra szinte megoldja a tisztogatás nagy problémáját is.

Magyarországon, ahol jóformán mindenki kollaborált vagy legalábbis kollaborálgatott, csak úgy lehet a régi rezsimet kitisztítani, ha a felelős osztályt megfosztjuk hatalmának zálogától. Endlich man muss die grosse Dieben hängen und die kleinen laufen lassen.² A francia forradalmat a Bastille lerombolásától számítják, az új Magyarország a földnagybirtok megsemmisítésével kezdődik. Természetesen ez a nagy politikai eredmény nagy nehézségekkel jár. Ezzel a politikai lépéssel még nem oldottuk meg a gazdasági problémát, sőt azt lehet mondani, hogy a gazdasági politika még fokozottabban megoldásra vár. Kétségtelen, hogy a magyar parasztot csak a telekkönyvileg biztosított kis magántulajdonnal lehet megnyerni, viszont ne tagadjuk, hogy a nagybirtok felaprózása egyelőre zuhanást idéz elő a termelésben, és ezzel szemben már csak azért is óvatosnak kell lenni, nehogy a progresszív politikára fogják a majdán bekövetkező gazdasági bajokat. Teljesen nem lehet kiküszöbölni a nehézségeket, de úgy látszik, az új magyar rendszer elejét veszi a nagyobb bajoknak. Nem tudom pontosan ellenőrizni, hogy úgy van-e, ahogy látom, de úgy tűnik nekem, hogy a magyar kormány úgy kívánja megoldani a problémát, hogy a földbirtokok fundus instruktusát³ államosítani akarja, s azután majd kölcsönadja a kisbirtokosoknak. Ezenkívül bizonyos nagybirtokokat majd állami kezelésbe vesznek, és így próbálják a termelés zuhanását ellensúlyozni.

A jó hírek mellett rossz hír is zúdult ránk. Rám katasztrofálisan hatott Roosevelt halála. Ez majdnem olyan rossz, mintha annak idején megbukott volna az elnökválasztáson. Rooseveltt azok közé a liberális, nagy koncepciójú államférfiak közül való, akik pótolhatatlanok. Ő volt az egyetlen olyan erős egyéniség, aki valamiképpen ellensúlyozni tudta a Wall Street szörnyű befolyását, és vele szemben érvényre tudta juttatni az akaratát. Halála előtt egy súlyos hibát követett el: nem ragaszkodott Wallace-hoz,⁴ pedig vele együtt is megválasztották volna. Remélem, hogy a helyzet nem olyan sötét, mint ahogy az első pillanatban látom, de az az érzésem, hogy éppen a béke első éveiben nagy szükség volna Rooseveltre, mert hiszen most dől el, hogy milyen alapon szervezik meg a világot.

Hazamenetelemre visszatérve, közölnöm kell veled, hogy a pusztán tényen kívül még semmiről sem tudok. Természetesen, amint a hírről értesültem, azonnal nyilatkozatot adtam néhány újságnak, hogy a meghívást elfogadom, és ugyancsak közöltem ezt a szövetséges diplomáciai testületekkel és a Külügyi Hivatallal is. Azonban nemcsak Budapesttől, de az egész ország részéről, azaz a kormánytól vagy a nemzetgyűléstől is várok meghívást, mert eddig még nincs tudomásom arról, hogy – amint Te a leveledben írod – „az ideiglenes kormány is határozatot hozott” erre vonatkozólag. Nekem vigyáznom kell arra, hogy a hosszú rágalomhadjárat után minél nagyobb közvélemény nyilatkozzék meg mellettém. Ez nem feltétel, mert eszem ágában sincs feltételeket szabni, de az biztos, hogy ebben az esetben nagyobb kedvvel, és ami még fontosabb, nagyobb megnyugvással fogok a koalíció segítségére sietni.

Olvastam rólam írott cikketed.⁵ Minden szavában éreztem irántam megnyilvánuló szeretetedet és jóindulatodat. Mégis jobb' szerettem volna, ha kevésbé hangsúlyozod ki szegénységünket, mert korántsem olyan tragikus, mint azt Te érzed. Ezt azért is mondom, mert miután Te olyan közel állsz hozzám, egyesek azt fogják hinni, hogy én béreltelek fel arra, hogy a proletárok szívének megpuhítása érdekében ilyenfajta propagandát csinálj az érdekemben.

Örömmel értesülök leveledből, hogy Szakasits lett a Népszava szerkesztője és az újságíró-egyesület elnöke. Ez biztató jel arra, hogy erős kommunista párt nem szabotálja a szociáldemokraták érvényesülését, és mutatja, hogy a két testvérpárt egymásra talált, ami nekem mindig szívügyem volt.

Az Angliai Magyar Tanács az események következtében lassan, de biztosan befejezi működését, mert hiszen ez a szerv csak a háború tartamára létesült, s akcióprogramja már régen megvalósult. Ennek a koalíciónak én már semmiféle felelősséggel nem tartozom, miután már fél lábbal otthon vagyok, és egyelőre csak szabad elhatározásomból cselekedhetek. Sem én, sem a koalíció többi tagja nem vagyunk már emigránsok. Oda-haza ismét beléphetek egy koalícióba vagy pártot alakíthatok, de itt már csak áldásomat adhatom arra, hogy adminisztratív szervvé és esetleg Magyarországot segélyező és a repatriálást intéző központi külföldi magyar bizottsággá alakuljon át. Amerikában más a helyzet. Ott a magyarok immigránsok és nem emigránsok.

Még csak annyit, hogy éppen ma reggel olvastam Mackensen foglyul ejtéséről. Emlékszel, amikor Budapesten foglyul ejtettük?⁶ Sohasem fogom elfelejteni azt a jelenetet, amikor bejöttem hozzátok a szobába. Te egy karosszékből ültél mosolyogva, Mackensen dült-fült, míg von Seeckt⁷ a monokliját igazgatta.

Írj minél hamarabb, szívélyes üdvözléssel

PIL 939. f. 28. ó. e. (eredeti). Közli: BVP 245.

¹ L. e. kötet 18., 20. sz. leveleit. Károlyi írásos, hivatalos hazahívó üzenetet június előtt nem kapott, pedig ő erre várt. Azt, hogy hazavárják, hogy áprilisban Budapest nemzetgyűlési képviselőjévé és a budapesti törvényhatóság tagjává választották, részben a rádióból, részben a Foreign Office-től tudta meg. Az FO tisztáznia akarta Károlyi helyzetét, és március 30-án felszólította erre magyarországi képviselőjét, Sir Alvary Gascoigne-t, április 3-án válaszolt: „Ma megkérdeztem erről a miniszterelnököt. Azt mondta, hogy miután a gróf mindig »demokratikus« nézeteket vallott, személyesen nem kifogásolja, hogy beutazási engedélyt kapjon Magyarországra. Ezért konzultálnia kell kabinetje tagjaival (és persze az oroszokkal), mielőtt határozott választ ad nekem.” Informálisan úgy értesült, hogy Károlyi „most még nem valószínű, hogy elfogadná a meghívást. miután ki akarja várni a politikai viszonyok megszilárdulását”.

Április 5-én ezt táviratozta Gascoigne: „A magyar miniszterelnök hivatott ma reggel, hogy tájékoztasson, miután konzultált kormánya tagjaival, nem látja akadályát a gróf hazatérésének, és a szükséges engedélyt ki fogják adni, ha kérés érkezik.” Miklós bizalmasan közölte vele, Károlyi „tiszteletbeli” tagja lesz a Nemzetgyűlésnek, és Gascoigne úgy látta, valóban örülne, ha Károlyi, akiben mérsékelt és tapasztalt politikust lát, ellensúlyozná a baloldali extrémizmusait (PRO FO 371/48505.).

² Végül is a nagy tolvajokat kell felakasztani és a kicsiket futni hagyni (német).

³ Felszerelését (latin).

⁴ Henry A. Wallace először földművelésügyi miniszter volt Roosevelttel kormányában (1933–1940), része volt a New Deal kidolgozásában. 1941–45 között alelnök, de az 1944-es választáson Roosevelttel már a jóval konzervatívabb Truman választotta alelnökké, aki így automatikusan örökölte az elnöki széket. 1946-ban kivált Truman kormányából, 1948-ban az általa alapított Haladó Párttal a roosevelti eszmék jegyében megpróbált indulni az elnökválasztáson, de nem aratott sikert.

⁵ A cikk a stockholmi Szabad Magyar Csoport könyvátosában jelent meg.

⁶ August Mackensen nyugalmazott német tábornagy és jobboldali politikus néhány hónappal később halt meg. 1918-ban a Romániából visszavonuló német hadsereg parancsnoka volt, akit a győztesek követelésére a Károlyi-kormány vezérkari főnökével, von Seecktel együtt internált.

⁷ Hans von Seeck német vezérezredes.

39. BRIAN HAIG-IRELAND KÁROLYI MIHÁLYNÉHOZ

(London, 1945. április 18.)

Dear Countess Károlyi,

I enclose three items from Russian sources on the Hungarian land reform, and also a list of references which you will find in the Digest.¹ I think these cover all the information which has appeared there on the subject.

May I thank you again for a very pleasant evening.

Yours sincerely

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti)

*

Kedves Károlyi Grófnő,

Csatolva küldök három anyagot a magyarországi földreformról orosz forrásból, valamint a vonatkozó hírek listáját, ezeket megtalálja a Digestben.¹ Úgy hiszem, ezek tartalmaznak minden, a tárgyra vonatkozóan ott megjelent információt.

Még egyszer köszönöm a nagyon kellemes estét.

¹ A BBC bizalmas hírszemléje.

40. BRAUN JÓZSEF KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Tel Aviv, 1945. április 20.)

Elnök Úr!

Ismét kísérletet teszünk arra, hogy a megszűnt kapcsolatot újra megtaláljuk. Csaknem egy fél éve már, hogy Önhöz írt sürgönyeink és leveleink mind válasz nélkül maradtak.¹ Nem tudjuk elképzelni az okát. Amikor mi itt megszerveztük a Szabad Magyar Mozgalmak itteni frakcióját s lekötöttük magunkat Elnök Úr egyedül helyes antifasiszta programjához, csak egy kis erkölcsi támogatást kértünk Elnök Úrtól vagy a londoni központtól, segítségül szervezési munkánkhoz, azon támadásokkal szemben, melyekcionista oldalról értek bennünket magyar kiállításunkért. Nem akarok érdemekre hivatkozni, de azt hiszem szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy kevés magyar mozgalomnak kellett annyi külső nehézséggel megküzdeni, mint nekünk itt. Egyrészt mint ellenséges állam polgárai a magyar kormányzattal, másrészt mint magyarországi zsidóknak az érzékeny zsidó nacionalizmussal szemben kellett exponálni magunkat. De munkánk nem volt eredménytelen és nem volt hatástalan. Ezt igazolja helyi sikereken kívül havi közlő-